

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 18/2012 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta

Hallintovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 21 päivänä syyskuuta 2012 lähettäessään hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta (HE 96/2012 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi hallintovaliokuntaan samalla määrännyt, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- neuvotteleva virkamies Arto Salmela, valtiovarainministeriö
- apulaisosastopäällikkö Olli Kerola, sosiaali- ja terveysministeriö
- kehittämisspäälikkö Sanna Lehtonen, Suomen Kuntaliitto.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Hallituksen esitys perustuu hallituksen maaliskuussa 2012 tekemään kehyspäättökseen, jonka mukaan kuntien peruspalvelujen valtionosuutta alennetaan osana valtiontalouden tasapainottamista. Talouden näkymien synkkenemisen vuoksi hallitus sopi kehyspäättöksessä talouden lisäsopeutustoimista, jotka alentavat valtion menoja nettomääräisesti noin 1,2 miljardilla eurola. Merkittävä osa säästöistä kohdistuu kuntien valtionosuuksiin. Kuntien peruspalvelujen valtionosuutta leikataan vuonna 2013 nettomääräisesti yhteensä 113,3 miljoonalla eurolla, kun otetaan huomioon kehyspäättöksen jälkeen tehty määrärahalisäys ikääntyneen väestön palvelujen vahvistamiseen. Leikkaus pienentää kuntien val-

tionosuusprosenttia vuoden 2012 tasosta 0,46 prosenttiyksikköä.

Lakiehdotuksen mukaan kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosentti alenee 30,96 prosenttiin, jolloin kuntien omarahoitusosuudeksi tulee 69,04 prosenttia. Valtionosuusprosentin alentaminen ja vastaava kunnan omarahoitusosuuden lisääminen merkitsee, että kunnat joutuvat vähenevien valtionosuuksien vuoksi sopeuttamaan toimintaansa. Valiokunta pitää valtionosuuden vähentämistä valitettavana ja toteaa, että peruspalvelujen saatavuuden turvaaminen vaatii kuntia edelleen parantamaan palveluidensa vaikuttavuutta, tuloksellisuutta ja tuottavuutta. Osittain valtionosuuksien vähentämisellä rahoitettavat valtion ja kuntien yhteiset asiakastietojärjestelmähankkeet, joiden rahoitusta nyt ehdotetaan vuodella jatkettavaksi, paranta-

vat jatkossa myös sosiaali- ja terveydenhuollon tuottavuutta ja vaikuttavuutta.

Hallitusohjelman mukaan kuntien uusien tehtävien lisäämiseen ja nykyisten tehtävien ja velvoitteiden laajentamiseen suhtaudutaan kuluvalle hallituskaudella pidättyvästi ja uusien tai laajennettujen tehtävien toteuttamiseen osoitetaan valtion rahoitusosuutena yli puolet todellisista kustannuksista. Valiokunta pitää erittäin myönteisenä, että vaikeutuvasta suhdannetilanteesta huolimatta kirjausta on noudatettu. Lakiehdotuksen mukaan ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista säädettävän lain (vanhuspalvelulaki) toimeenpanoa varten kunnille osoitettava valtionosuus on 54,3 prosenttia, kun se voimassa olevan lain mukaan olisi 50 prosenttia. Kuntien voimavaroja vanhustenhuollon laajen-

tuvien palvelutehtävien hoitamiseen vahvistetaan ensi vuonna yhteensä 27,3 miljoonalla eurolla. Lisäksi omaishoidon tukipalvelujen vahvistamiseen osoitetaan lisämäärärahaa 10 miljoonaa euroa.

Valiokunta pitää lakiehdotuksessa myönteisenä myös sitä, että veroperustemuutosten vuoksi 12 miljoonalla eurolla pienenevä kunnallisveron tuotto kompensoidaan kunnille täysimääräisesti valtionosuusjärjestelmän kautta.

Lausunto

Lausuntonaan sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää,

että hallintovaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 23 päivänä marraskuuta 2012

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Juha Rehula /kesk
vpj. Anneli Kiljunen /sd
jäs. Sanni Grahn-Laasonen /kok
Arja Juvonen /ps
Laila Koskela /ps
Merja Kuusisto /sd
Merja Mäkisalo-Ropponen /sd

Lasse Männistö /kok
Hanna Mäntylä /ps
Hanna Tainio /sd
Lenita Toivakka /kok
Anu Vehviläinen /kesk
Erkki Virtanen /vas
vjäs. Pia Kauma /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää.

ERIÄVÄ MIELIPIDE 1

Perustelut

Hallituksen esitys perustuu maaliskuussa 2012 tehtyyn kehyspäätökseen, jonka mukaan kuntien peruspalvelujen valtionosuutta alennetaan. Peruspalvelujen heikentynyt tila ja monien kuntien vaikea taloustilanne huomioon ottaen on ensiarvoisen tärkeää, että peruspalvelujen riittävät valtionosuudet turvataan. Hallituksen esityksen mukainen peruspalvelujen valtionosuusprosentin alentaminen vähentää kuitenkin kuntien valtionosuuksia yli 113 miljoonalla eurolla vuonna 2013. Peruspalvelujen valtionosuusprosentin pienentäminen vähentää kuntien saamaa rahoitusta lakisääteisten palveluiden järjestämiseksi. Monet peruspalveluista ovat ennalta ehkäiseviä ja terveyttä edistäviä palveluita, kuten neuvolapalvelut ja ehkäisevään lastensuojeluun liittyvät palvelut. Hyvin toimivilla ennalta ehkäisevillä palveluilla voidaan vähentää myöhempien kaltevuksien ja usein tehottomienkin korjaavien toimien tarvetta. Peruspalvelujen valtionosuuksien vähentäminen ei edesauta kansalaisten hyvinvointia eikä myöskään pitkällä aikavälillä tuo taloudellisia säästöjä.

Hallituksen esityksessä peruspalvelujen valtionosuusprosentissa on huomioitu lisäyksenä vanhuspalvelulakiin liittyvä valtionosuusprosentti, joka korottaa peruspalvelujen valtion-

osuusprosenttia 0,05 prosenttiyksiköllä. Tämä lisäys on hyvä, joskin vajaan 12 miljoonan euron korotus on varsin vaatimaton 125 miljoonan euron vähennyksen rinnalla.

Hallitusohjelmassa todetaan, että "Sosiaali- ja terveyspalvelujen keskeinen tavoite on väestön terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. Peruspalvelut ja ennaltaehkäisevä työ ovat tässä avainasemassa." Käsillä oleva hallituksen esitys on siis selkeästi ristiriidassa hallitusohjelmassa esitetyn tavoitteen kanssa. Korostamme vastuullista päätöksentekoa, tässä tapauksessa vastuullinen päättäjä ottaisi huomioon ennaltaehkäisyyn inhimilliset ja taloudelliset edut lyhytaikaisten säästöjen tavoittelun sijaan. Esitämme, että hallintovaliokunta muuttaa lakiehdotuksen 55 §:ää siten, että valtionosuusprosenttia korotetaan.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että hallintovaliokunta ottaa edellä olevan huomioon ja

että hallintovaliokunta mietinnössään esittää kuntien valtionosuuksia korotettaviksi.

Helsingissä 23 päivänä marraskuuta 2012

Laila Koskela /ps
Hanna Mäntylä /ps
Arja Juvonen /ps

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

Perustelut

Valtionosuusjärjestelmän keskeisin tarkoitus on varmistaa, että kaikilla kunnilla on olosuhteista ja kuntien tulopohjan eroista huolimatta edellytykset selvittää erityisesti lakisääteisistä tehtävistään. Valtionosuuksilla taataan ja turvataan palvelujen järjestäminen tasoittamalla esimerkiksi huoltosuhteen tai sairastavuuden merkitystä kuntien tulojen muodostumiseen maan eri alueilla. Kyse on tekijöistä, joihin kuntien vaikutusmahdollisuudet omalla toiminnalla ovat rajalliset tai käytännössä olemattomat.

Esitys laiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta eriarvoistaa kuntia voimakkaasti. Mahdollisuudet rahoittaa kuntien järjestämisvastuulla olevia sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluja heikkenevät.

Vastoin sosiaali- ja terveystalouden enemmistön kantaa emme pidä perusteltuna kuntien omavastuusuuden kasvattamista tilanteessa, jossa kuntien taloutta ovat rasittamassa yhtäältä kasvavat menopaineet jo olemassa olevien peruspalveluiden tuottamisessa ja toisaalta näköpiirissä sekä tiedossa olevat lisävelvoitteet kuntien vastuusiin tilanteessa, jossa niihin ei olla kohdentamassa riittäviä taloudellisia voimavaroja. Tämän valtionosuuslain muutoksen yhteydessä tehdyt valtionosuuksien lisäykset esim. vanhuspalvelulain toimeenpanoon eivät todellisuudessa helpota kuntien edellytyksiä lain toivotunlaiseen täytäntöönpanoon, kun samanaikaisesti valtionosuusleikkurilla todellisuudessa heikennetään kuntien toimintamahdollisuuksia.

Hallituksen esitys perustuu maaliskuussa 2012 tehtyyn kehyspäätökseen, jonka mukaan kuntien peruspalvelujen valtionosuutta alennetaan. Lakiehdotuksen mukaan kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosentti alenee 30,96 prosenttiin, jolloin kuntien omarahoitusosuudeksi tulee 69,04 prosenttia. Valtionosuusprosentin alentaminen ja vastaava kunnan omarahoitus-

osuuden lisääminen merkitsee, että kunnat joutuvat vähenevien valtionosuuksien vuoksi sopeuttamaan toimintaansa. Tämä todetaan myös valiokunnan enemmistön hyväksymässä lausunnossa. Kuluvana vuonna kuntien osuus menoit-
taan on 68,58 prosenttia.

Sopeuttaminen joudutaan tekemään toisaalta tasaverotuksen eli kunnallisverotuksen kiristämisen kautta sekä toimintoja leikkaamalla eli puuttamalla suoraan kuntalaisten peruspalvelujen laatuun ja saatavuuteen. Tätä kehitystä emme voi pitää hyväksyttävänä yleisen taloustilanteen vaikeudesta huolimatta.

On kannatettavaa, että kunnilta edellytetään palveluiden vaikuttavuuden parantamista sekä tuloksellisuuden ja tuottavuuden lisäämistä. Tämä kuitenkin tapahtuu tilanteessa, jossa hallituksen toimien ja päättämättömyyden vuoksi on suurta epävarmuutta siitä, miten ylipäättänsä tulevaisuudessa sosiaali- ja terveyspalvelut järjestetään ja rahoitetaan.

Kataisen hallituksen tähänastiset päätökset leikkaavat kuntapalvelujen rahoitusta yhteensä 3,4 miljardia euroa kuluvan vaalikauden aikana. Vuoden 2013 osalta kuntien tulopohjaa heikennetään yhteensä 806 miljoonalla eurolla. Myös kuntien keskinäisiin rahanjakoperusteisiin aiemmin tehdyt muutokset verotuloiltaan vahvempia kuntia suosiviksi eriarvoistavat kuntia sekä niiden mahdollisuuksia järjestää ja tuottaa peruspalveluja.

Tähän mennessä päätetyt kuntapalvelujen rahoituksen leikkaukset vastaavat noin 25 000 kunta-alan palvelutyöntekijän vuotuisia palkkakustannuksia. Tämä tapahtuu tilanteessa, jossa paine henkilöstön lisäämiseen erityisesti hoito- ja hoiva-aloilla on arkipäivää. Hallitusohjelman mukaan jopa lisäleikkaukset ovat myöhemmin mahdollisia, mikäli hallitus ei onnistu talouspolitiikalleen asettamissa tavoitteissa.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että hallintovaliokunta ottaa edellä esitetyn huomioon ja

että hallintovaliokunta mietinnössään esittää kuntien valtionosuuksiin esitetyt heikennykset hylättäviksi.

Helsingissä 23 päivänä marraskuuta 2012

Juha Rehula /kesk
Anu Vehviläinen /kesk